



Tempus

544343-TEMPUS-1-2013-
1-LT-TEMPUS-SMHES
Number of the Grant Agreement
2013-4580/001-001



Education for
Leadership,
Intelligence and Talent
Encouraging

Проект TEMPUS «Освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту»
Інститут вищої освіти НАПН України

О. Паламарчук

Викладання в університеті на засадах лідерства



Tempus

544343-TEMPUS-1-2013-
1-LT-TEMPUS-SMHES
Number of the Grant Agreement
2013-4580/001-001



Education for
Leadership,
Intelligence and Talent
Encouraging

**Проект TEMPUS «Освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту»
Інститут вищої освіти НАПН України**

О. Паламарчук

Викладання в університеті на засадах лідерства

Навчальний посібник

Київ 2016

УДК 378.4.091.21:316.46](477)(07)
ББК 74.58(4Укр)я7
П14

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту вищої освіти
Національної академії педагогічних наук України
(протокол № 7 від 1 липня 2016 р.)

Рецензенти:

І. Драч, доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи, Інституту вищої освіти НАПН України;

Ю. Бреус, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії культури лідерства Київського університету імені Бориса Грінченка.

Паламарчук О.

П14 Викладання в університеті на засадах лідерства : навчальний посібник / О. Паламарчук. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. – 40 с.
ISBN 978-617-7288-82-3

Публікацію здійснено у межах Проекту Програми TEMPUS «Освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту» (ELITE – Education for Leadership, Intelligence and Talent Encouraging) – URL: <http://elite-project.eu>

This publication has been funded with support from the European Union. The publication reflects the views only of the authors, and the Union cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

**УДК 378.4.091.21:316.46](477)(07)
ББК 74.58(4Укр)я7**

ISBN 978-617-7288-82-3

© Проект Програми TEMPUS «Освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту» (ELITE – Education for Leadership, Intelligence and Talent Encouraging)
© Паламарчук О., 2016

Опис модуля

Мета модуля – розвиток лідерського потенціалу викладача університету шляхом розкриття сутності процесу викладання на засадах лідерства та опанування ключових методів його реалізації.

Цільова аудиторія – діючі та майбутні викладачі університету.

Тематичний план модуля:

- Тема 1. Сутність викладання на засадах лідерства
- Тема 2. Методи студентоцентрованого навчання та викладання
- Тема 3. Методи побудови роботи в групі

Результати навчання:

очікується, що після завершення модуля студент буде:

- *знати* сутність викладання на засадах лідерства;
- *вміти* застосовувати на практиці методи студентоцентрованого викладання та побудови роботи в групі;
- *володіти* процесом викладання на засадах лідерства.

Структурно-логічна схема модуля

Модуль – викладання в університеті на засадах лідерства
Мета модуля – розвиток лідерського потенціалу викладача університету шляхом розкриття сутності процесу викладання на засадах лідерства та опанування ключових методів його реалізації
Цільова аудиторія – діючі та майбутні викладачі університету

Теми	Результати навчання	Методи навчання в аудиторії	Самостійна робота Методи оцінювання результатів навчання
Тема 1. Сутність викладання на засадах лідерства	<i>Розуміння</i> сутності викладання на засадах лідерства <i>Усвідомлення</i> актуальності запровадження викладання на засадах лідерства в освітню практику сучасного університету	Лекція-презентація Практичне заняття	Ознайомлення з рекомендованими джерелами Практичне завдання
Тема 2. Методи студентоцентрованого навчання та викладання	<i>Вміння</i> застосовувати методи студентоцентрованого навчання і викладання <i>Здатність</i> зацікавити студентів	Лекція-презентація Практичне заняття	Ознайомлення з рекомендованими джерелами Практичне завдання
Тема 3. Методи побудови роботи у групі	<i>Вміння</i> застосовувати методи роботи у групі <i>Здатність</i> до роботи в групі	Лекція-презентація Практичне заняття	Ознайомлення з рекомендованими джерелами Практичне завдання

Структура та обсяг	Аудиторна робота	Самостійна робота
Тема 1.	2 год.	3 год.
Тема 2.	2 год.	3 год.
Тема 3.	2 год.	3 год.
Всього – 15 год., 0,5 кредиту	6 год.	9 год.

Підсумковий контроль:

- Тест
- Захист індивідуального проекту (на основі виконання інтегрованого практичного завдання)

Тема 1. Сутність викладання на засадах лідерства

Теоретичний матеріал

Принципи викладання на засадах лідерства

«Звичайний викладач – розповідає. Хороший викладач – пояснює. Найкращий викладач – показує. Викладач-лідер – надихає».

Вільям Артур Ворд

У розумінні багатьох людей лідер сприймається як людина, яка керує та має владу над іншими. Такий лідер повинен народитися з лідерськими якостями і в майбутньому стати ним. Проте нова парадигма лідерства передбачає нове розуміння поняття, яке полягає в тому, що лідером не потрібно народжуватися, лідера можна виховати. Виховування лідера вперше з'явилося у бізнесі, потім перейшло на сферу освіти.

Лідерство (Leadership): управління, що здійснюється шляхом впливу на поведінку людей (послідовників) на основі взаємної поваги та довіри задля реалізації суспільно значущих цілей (цінностей) та потребує наявності в управлінця-лідера відповідних лідерських компетентностей (якостей). Відповідно до основних видів діяльності (індивідуальна та групова) виокремлюють два види лідерства – індивідуальне та організаційне:

- індивідуальне лідерство – суб'єктом прояву лідерства є окрема особистість, може здійснюватися як безпосередньо стосовно себе (саморозвиток особистості), так і відносно інших осіб;
- інституційне (або організаційне) лідерство – суб'єктом прояву лідерства є організація, може здійснюватися як безпосередньо стосовно себе (саморозвиток організації), так і стосовно інших організацій¹.

Лідерство – це...

- Цінності.
- Довіра.
- Місія.
- Творення (позитивізм).
- Розвиток особистості («розкріпачення особистості», розкриття потенціалу кожного).
- Результат: ефективність, синергія, гармонізація.

З 1968 року студенти в Європі закликають до нових методів викладання та навчання². Поняття студентоцентрованого навчання було вперше запроваджено на Львівському Комюніке 2009 року, в якому зазначалося, що студентоцентроване навчання допоможе студентам розвинути компетентності і бути конкурентоспроможними на ринку праці³. Під час обговорення була підкреслена важливість місії викладання у закладах вищої освіти та необхідність постійного перегляду освітніх програм спрямованих у бік розвитку результатів навчання. Студентоцентроване навчання вимагає розширення можливостей окремих студентів та нових підходів до викладання й навчання. Професійний розвиток викладачів, удосконалення якості викладання, застосування різних підходів до викладання є одним із основних принципів дотримання європейських стандартів із забезпечення якості вищої освіти⁴.

Актуальним є питання лідерства в освіті, враховуючи реформування вищої освіти в Україні, використання принципу студентоцентрованого навчання, в якому студенти будуть обирати 25 % дисциплін для навчання, а отже, і викладачів. Сучасний викладач-лідер повинен уміти зацікавити студента, використовуючи методи

1

Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад. : І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш та ін.; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 100 с.

2

The European Students Union. – URL: www.esu-online.org

3

Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique. – URL: http://media.ehea.info/file/2009_Leuven_Louvain-la-Neuve/06/1/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009_595061.pdf

4

Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique. – URL: http://media.ehea.info/file/2009_Leuven_Louvain-la-Neuve/06/1/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009_595061.pdf

5

Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.

6

Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.

7

Калашнікова С. А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства : монографія / С. А. Калашнікова. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 380 с.

8

Leadership Foundation for Higher Education. Stimulus paper by Paul Ramsden. Leadership for better student experience. What do senior executives need to know? – 2013. – 32 p.

активного залучення до навчання, роботи в групі та спрямовувати на досягнення результату. Конкурентоспроможність викладача залежить від принципів та методів викладання, зокрема на засадах лідерства.

Студентоцентроване навчання і викладання відіграють важливу роль у стимулюванні мотивації студентів, їх самоаналізі та залученні до освітнього процесу⁵.

Викладання (Teaching): спеціально організована цілеспрямована діяльність викладача з підготовки та постачання під час навчального заняття освітньої (педагогічної) інформації, якою він володіє актуально чи потенційно, з метою забезпечення навченості споживачів цієї інформації⁶.

Мета викладання у вищій освіті – зробити навчання студентів корисним та цікавим. Викладання на засадах лідерства полягає у залученні студентів у такий спосіб, який би спонукав до використання викладачами глибинного підходу до навчання. Це означає знання студентами не тільки змісту дисципліни, а й рівня розуміння, якого прагне викладач для студента. Задля досягнення таких результатів викладач повинен створити таке середовище, у якому студент буде залучений у види діяльності, які відповідатимуть його методам викладання задля досягнення бажаних результатів навчання.

Освітнє лідерство (Education leadership): нова управлінська парадигма, яка є орієнтиром і механізмом для здійснення реформ у сфері освіти в умовах сучасних суспільних трансформацій. Освітнє лідерство слід розглядати у таких трьох взаємопов'язаних аспектах⁷:

- лідерство в освіті (діяльність керівників, викладачів, студентів / учнів та, як результат, освітніх закладів-лідерів);
- лідерство для освіти (діяльність батьків, науковців, роботодавців та інших стейкхолдерів задля розвитку освіти);
- лідерство освіти (діяльність держави (державна політика) щодо забезпечення пріоритетного розвитку освітньої сфери).

З появою інформаційних технологій, особливо інтернету, змінюється доступ до отримання інформації, внаслідок чого змінюється підхід до викладання та навчання.

Фактори, які впливають на зміну парадигми навчання та викладання:

- Глобалізація.
- Інтернаціоналізація.
- Розвиток інформаційних комунікативних технологій.
- Запити та потреби студентів.
- Запити роботодавців.
- Спрямованість на результат.

Відбувається перехід від навчання, орієнтованого на викладача, до навчання, орієнтованого на студента.

Успіх викладача та досягнення студентами хороших результатів навчання залежить від якості залучення студентів до дисципліни, яка викладається. Таке залучення може бути поверхневим, його ще називають «поверхневим підходом» (surface approach). При такому підході студент отримує часткові знання від переданої викладачем інформації, докладаючи мінімальних зусиль для отримання позитивної оцінки його знань.

Успішним стає той випускник, який може застосувати теоретичні знання до практичних проблем. Саме таких здібностей хочуть бачити як викладач, так і роботодавець. Такий підхід до навчання вимагає високоякісних, структурованих результатів навчання. Його називають «глибинним підходом» (deep approach) і він надає студентам відчуття задоволення від навчання та глибокого розуміння дисципліни⁸.

Таблиця 1

**Характеристики навчання та викладання
відповідно до різних підходів**

Поверхневий підхід	Глибинний підхід
Методи оцінювання, які створюють хвилювання у студентів	Чітко визначені очікування викладача
Слабкий або відсутній зворотний зв'язок щодо прогресу навчання	Критерії оцінювання знань чітко корелюються із завданням програми
Відсутність автономії у навчанні	Методи викладання та оцінювання, які відповідають програмі та оцінюють довготривале залучення студента у завдання навчання
Відсутність інтересу та додаткових знань із дисципліни	Інтерес та додаткові знання з дисципліни
Велика кількість матеріалу у програмі	Можливість варіативних відповідальних методів викладання та змісту викладання
Методи оцінювання, які відповідають банальній процедурі оцінки знань	Стимулювання викладання, яке показує особисту приналежність до предмета та підкреслює його значимість для студента
Попередній досвід освітнього процесу, який вимагає такого підходу	Попередній досвід освітнього процесу, який вимагає такого підходу

Вибір підходу у викладанні викладачем університету залежить від розуміння змісту викладання. Коли викладач відчуває, що кількість студентів в аудиторії є достатньою, то викладач може використати глибинний підхід, який зосередиться на зміні розуміння студентів щодо його дисципліни. Застосування глибинного підходу у викладанні дає змогу спровокувати ідеї студентів шляхом запитань, проблем, обговорення та презентацій. Глибинний підхід охоплює всю майстерність викладацьких технік. Викладачі, які використовують даний підхід у викладанні, пояснюють різницю у результатах навчання через стосунки між студентами та контекстуальними факторами (включаючи роль викладача)⁹.

Коли кількість студентів в аудиторії занадто велика, то викладач із великою вірогідністю буде застосовувати поверхневий підхід для передачі інформації. Передача змісту інформації є необхідною, але не основною для розвитку розуміння студентів та досягнення результатів навчання. При застосуванні поверхневого підходу у викладанні викладач зосереджується на тому, що він робить (планування заняття, використання інформаційних та комунікативних технологій). Такий підхід асоціюється з недостатнім контролем змісту дисципліни, недосконалою підготовкою студента та перенавантаженням викладача.

Відповідні викладацькі здібності включають можливість надавати чіткі пояснення, демонструвати ентузіазм щодо дисципліни, бути організованим та підготовленим, вміти обговорювати зі студентами свій предмет.

9

Leadership Foundation for Higher Education. Stimulus paper by Paul Ramsden. Leadership for better student experience. What do senior executives need to know? – 2013. – 32 p.

10

Leadership Foundation for Higher Education. Stimulus paper by Paul Ramsden. Leadership for better student experience. What do senior executives need to know? – 2013. – 32 p.

11

TEACHING-CENTERED versus LEARNING-CENTERED instruction (Assessing Academic Programs in Higher Education by Allen 2004).

Вивчення в 11 дослідницьких університетах (переважно в Європі) лідерства для ефективного викладання засвідчило, що існує **9 критеріїв діяльності лідера, які асоціюються з відмінним середовищем для викладання:**

1. Встановлення довіри.
2. Визначення проблем викладання та перетворення їх на можливості.
3. Обговорення переконливої стратегії до змін.
4. Визнання та винагорода відмінного викладання і зусиль професійного розвитку викладача.
5. Підтримка змін та інновацій.
6. Залучення студентів.
7. Реклама кафедри завдяки успішному викладанню.
8. Розподілення лідерства.
9. Створення практичної спільноти.

Студенти, які навчаються за поверхневим підходом, можуть відтворити матеріал, тоді як студенти, викладачі яких використовують глибинний підхід у викладанні – розуміють матеріал. У багатьох досліджених університетах, включаючи університет Оксфорда, студенти, до яких застосовувався глибинний підхід, отримують вищі оцінки.

Як виявилось, **викладачі більше використовують студентоцентризований підхід до викладання**, коли вони практикують:

- Трансформаційне лідерство, в якому викладачі застосовують лідерство, засноване на цінностях, залучення в процес викладання через співпрацю, натхнення, довіру та практичні приклади.
- Чіткі цілі та визнання праці викладача, в яких прописані чіткі критерії умінь і досвіду викладача. Ясне розуміння того, що таке хороше викладання. Зусилля та наміри якісно викладати визнаються та винагороджуються¹⁰.

Таким чином, можна чітко розмежувати, чим традиційне викладання відрізняється від викладання на засадах лідерства¹¹.

Таблиця 2

Порівняння традиційного викладання та викладання на засадах лідерства

Традиційне викладання	Викладання на засадах лідерства
Знання передаються від викладача до студента	Студент отримує знання через аналіз та синтез інформації, інтегруючи їх із загальними здібностями комунікації, критичного мислення та вирішення проблем
Студенти пасивно отримують інформацію	Студенти активно залучені в освітній процес
Роль викладача полягає у наданні оригінального джерела інформації	Роль викладача – на засадах лідерства розвивати та допомагати студентам
Викладання: навчити того, хто може вчитися	Викладання на засадах лідерства: розкрити потенціал кожного, надихати та спрямовувати на результат
Відповідати на запитання	Надихати студента запитувати: чому? І самому знаходити відповідь шляхом роздумів та припущень
Орієнтація на правильну відповідь	Орієнтація на пошук правильної відповіді та навчання через помилки
Читання лекції у вигляді монологу	Студентоцентризоване навчання; Методи побудови роботи в групі; Електронне навчання; Наукові семінари; Заняття з розв'язання проблем
Зосередження на одній дисципліні	Підхід до міждисциплінарного навчання
Освітнє середовище конкуруюче та індивідуальне	Освітнє середовище корпоративне, командне та підтримуюче один одного
Лише студенти приймають участь у освітньому процесі	Викладач та студенти навчають один одного

У дослідженні Gibbs G.¹² була представлена університетська схема, яка вважається успішною для розвитку викладання на засадах лідерства. В університеті Утрехта (Нідерланди) була проведена програма розвитку лідерства під назвою «Бездоганність викладання в університеті» (Excellence in University Teaching) задля поліпшення та удосконалення процесу викладання на засадах лідерства. Дана програма – це можливість професійного розвитку викладача та удосконалення навиків його викладання. Після проходження програми в університеті Утрехта викладачеві надається грошова винагорода за значний вклад у розвиток викладання.

Винагорода за викладання на засадах лідерства на прикладі університету Осло: винагорода надається не індивідуально викладачу, а за співпрацю між викладачами та між викладачем і студентами. Надається унікальний норвезький національний приз за визначне навчальне середовище, запропоноване викладачами.

Критерії на винагороду бездоганного навчального середовища¹³:

Академічні та педагогічні умови:

1. Чіткість – цілі навчання, плани та плани занять викладання не тільки чітко прописані, вони мають відповідати реальності та активно застосовуватися в навчально-викладацькій програмі.
2. Відданість роботі – викладачі присвячують себе студентам, створюють умови для взаємної співпраці викладач – студент.
3. Залучення студентів – викладання та навчання базується на принципі, що студент повинен брати відповідальність за своє навчання та відігравати активну роль у процесі навчання й викладання.
4. Зосередження на студентів – студенти (як кожен окремо, так і група загалом) вважаються основними взаємодоповнюючими партнерами у процесі навчання та викладання.
5. Основа дослідження – рішення викладача базується на дослідженнях про викладання. Студенти також мають долучатися до дослідження і дослідницької спільноти.
6. Результати навчання – існують високі стандарти досягнень студента, зафіксовані документально (портфоліо, звіти про іспит).

Соціальні умови:

1. Благополуччя – освітнє середовище підтримуюче та інклюзивне.
2. Співробітництво – середовище характеризується співробітництвом, об'єднаною спільнотою та солідарністю.
3. Фізичне середовище – найкраще використання фізичних умов здійснене через креативність та хороший менеджмент.
4. Особистість – визнання особистості викладача та студента одним цілим.

Зміни:

Можливості та бажання розвитку – основна увага звертається на прогресивний розвиток у таких сферах:

1. Розвиток – активне використання зусиль для розвитку академічних, педагогічних та соціальних компетентностей.
2. Оцінювання – існує систематичне оцінювання освітніх програм, залучення студентів та здійснення дослідження. Оцінювання та результати обговорюються зі студентами. Результати активно використовуються для розвитку й удосконалення освітнього процесу.
3. Розвиток викладачів – розвиток компетентностей викладачів не тільки через дослідження та викладання, а також через досягнення та розвиток викладацьких кваліфікацій.

12

Gibbs G. Departmental Leadership for Quality Teaching- an international comparative study of effective practice. – URL: <http://www.lfhe.ac.uk/research/projects/gibbsoxford.html/>

13

Gibbs G. Departmental Leadership for Quality Teaching- an international comparative study of effective practice. – URL: <http://www.lfhe.ac.uk/research/projects/gibbsoxford.html/>

14

Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.

До характеристик викладання на засадах лідерства належать:

- Тісний контакт між викладачем і студентами, включаючи події, до яких залучені і викладачі, і студенти.
- Обговорення викладачами разом зі студентами їхнього фідбеку.
- Міждисциплінарні програми і проекти.
- Викладання, до якого включаються презентації студентів, проблемне навчання та інтерактивне навчання зі студентоцентрированными методами викладання.
- Зосередження на розвитку студентських дослідницьких здібностей, таких як огляд літератури.
- Активне залучення студентів до дослідницької роботи викладачів.

Характеристики викладача-лідера:

- Пристрасть до викладання та навчання й усвідомлення себе викладачем.
- Бачення (візія) викладання та навчання й уміння розповісти про неї.
- Чесність, надійність і встановлення довіри серед студентів.
- Відданість, енергія та харизма.
- Уміння слухати ідеї студентів, адекватно реагувати на зміни.

Студентоцентризований підхід (Student-centered approach / Learner-centered approach): передбачає розроблення освітніх програм, які зосереджуються на результатах навчання, ураховують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичності запланованого навчального навантаження, яке узгоджується із тривалістю освітньої програми. При цьому студенту надаються більші можливості щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання¹⁴.

Задля запровадження викладання на засадах лідерства в освітній процес використовуються методи студентоцентризованого навчання та викладання й методи роботи у групі.

Таблиця 3

Методи навчання та викладання

Методи студентоцентризованого навчання й викладання	Методи роботи у групі
Метод креативного мислення	Метод головоломки
Побудова проблеми (stage setting)	Мозковий штурм (brainstorming)
Візія майбутнього (visioning and futuring)	Подумай – Розкажи другу – Поділись з усіма (Think, Pair, Share)
Метод коучингових груп	Метод ділової (рольової) гри
Резюме відповіді іншого студента (student summary of another's answer)	Метод інтерв'ю у три етапи
Завершальні папірці	Метод аналізу команди
Зображення ідей (Concept Maps)	Метод академічного протиріччя (academic controversy)
Побудова проблеми (stage setting)	Метод проведення студентами семінарів, конференцій

Важливо	Методи студентоцентризованого навчання та викладання орієнтовані на індивідуальний розвиток студента, а методи роботи в групі – на уміння співпрацювати з іншими, налагодження міжособистісних зв'язків та уміння долати конфлікти.
----------------	---

Висновки

Отже, студентоцентроване навчання та викладання переміщує свою увагу від викладача до студента, надаючи студенту можливість самостійного осягнення матеріалу, пошуку інформації та обговорення його з викладачем. Методи викладання і роль викладача змінюється. Від транслятора знань викладач стає фасилітатором, який допомагає і підтримує студента під час навчання.

Успішним стає той студент, який може застосувати теоретичні знання до практичних проблем. Саме таких випускників хочуть бачити як викладачі, так і роботодавці. Такий підхід до навчання вимагає високоякісних, структурованих результатів навчання. Його називають «глибинним підходом» (deeper approach) і він надає студентам відчуття задоволення від навчання та глибокого розуміння дисципліни.

Таким чином, викладачі застосовують студентоцентроване навчання й викладання, глибинний підхід до викладання на засадах лідерства, коли вони практикують трансформаційне лідерство, в якому застосовують лідерство, засноване на цінностях, залучення до процесу викладання через співпрацю, натхнення, довіру та практичні приклади. Викладання на засадах лідерства відбувається тоді, коли прописані чіткі цілі викладання та праця викладача відповідно до його умінь і досвіду якісно викладати визнається та винагороджується. Тому застосування глибинного підходу є одним із основних елементів викладання на засадах лідерства.

Профіль сучасного викладача-лідера

Відповідно до Рамки професійних стандартів щодо викладання та навчання (Великобританія)¹⁵ розподіляють три виміри профілю сучасного викладача-лідера:

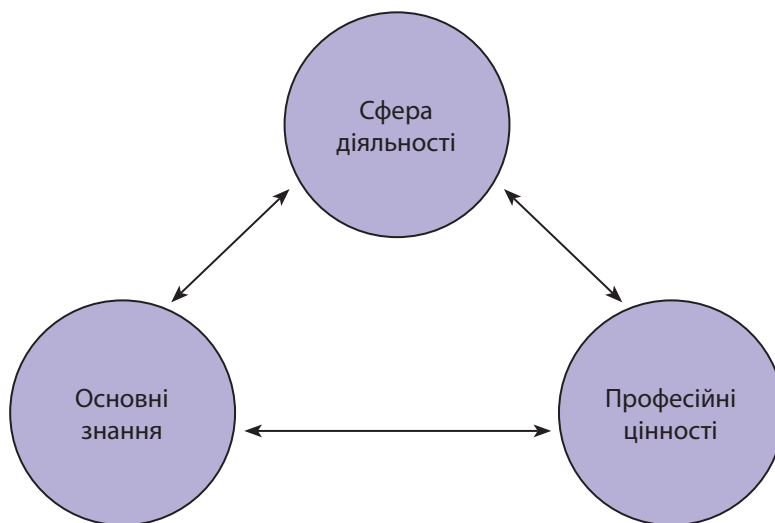


Рис. 1. Виміри професійної рамки

До сфери діяльності (Areas of Activities) викладача відноситься:

1. Розроблення і планування освітньої діяльності та програми навчання.
2. Викладання та підтримка навчання.
3. Оцінка знань студентів та зворотний зв'язок із ними.
4. Розвиток ефективного освітнього середовища, підходів до викладання та підтримки студентів.
5. Постійний професійний розвиток щодо дисциплін, які викладаються, розвиток наукового дослідження та оцінка професійних практик.

15

The UK Professional Standards Framework for teaching and supporting learning in higher education, 2011. – URL: www.heacademy.ac.uk

16

The UK Professional Standards Framework for teaching and supporting learning in higher education, 2011. – URL: www.heacademy.ac.uk

До основних знань (Core Knowledge) викладача відноситься:

1. Знання дисципліни, яка викладається.
2. Відповідні методи викладання, навчання та оцінювання матеріалу в рамках програми.
3. Як студенти навчаються: і взагалі, і у межах дисципліни зокрема.
4. Використання відповідних технологій навчання.
5. Методи оцінки ефективності викладання.
6. Забезпечення якості викладання.

До професійних цінностей (Professional Values) викладача відноситься:

1. Повага до кожного студента.
2. Заклик до участі у вищій освіті та до рівних можливостей студентів.
3. Використовування фактичних даних результатів досліджень та постійного професійного розвитку викладача.
4. Розуміння контексту вищої освіти, визнаючи застосування професійної практики.

Відповідно до Рамки професійних стандартів щодо викладання та навчання (Велика Британія)¹⁶ відбувається розподіл професійної ефективності праці відповідно до індивідуальної ролі, яку займає викладач. Розподіл визначається таким чином:

1. Асистент – повинен володіти принаймні двома з п'яти пунктів про сферу діяльності, мати відповідні знання та розуміння дисципліни й методів викладання, відповідати професійним цінностям, професійно розвиватися у викладанні, навчанні та оцінці студентів.
2. Викладач – повинен володіти всіма сферами діяльності, знати всі аспекти основних знань, здійснювати професійну діяльність відповідно до всіх професійних цінностей, професійно розвиватися у викладанні, навчанні та оцінці студентів.
3. Старший викладач, доцент – повинен володіти усіма тими сферами, що й викладач, і координувати, підтримувати молодших колег у викладанні та навчанні.
4. Професор – реалізація всіх сфер професійної рамки через роботу зі студентами та персоналом на інституційному рівні. Застосування стратегічного лідерства для поліпшення навчання студентів, основну увагу приділяючи якості викладання. Встановлювати ефективну організаційну політику щодо підтримки інших (через менторинг, коучинг) у наданні високоякісного викладання та навчання. Упроваджувати інтегрований підхід до викладання, навчання, дослідження та адміністрування.

Інструмент діагностики лідерського потенціалу викладача університету

Успіх функціонування та розвитку закладу вищої освіти значною мірою визначається якістю взаємовідносин між співробітниками, рівнем поваги та довіри у колективі, спроможністю ефективно вирішувати суперечливі ситуації тощо. Психологічний портрет колективу формується на основі індивідуально-психологічних профілів кожного члена колективу та через фільтр системи цінностей, домінуючих у даному корпоративному середовищі.

Серед інструментів, які сьогодні широко використовуються (зокрема у бізнес-секторі) при вибудові психологічного портрету колективу та для формування позитивного психологічного клімату психологічна діагностика (індивідуальна та командна) є однією з найпопулярніших.

Психологічна діагностика використовується для вирішення низки завдань управління персоналом організації, зокрема:

- Визначення індивідуально-психологічних характеристик членів колективу, особливостей їх морального стану, ступеня конфліктності та комунікабельності.
- Підбір персоналу, який відповідає за своїми психологічними та професійними якостями вимогам конкретної посади.
- Підбір команди, яка за своїми характеристиками буде найбільш оптимальною для реалізації конкретного проекту.

Інструмент діагностики лідерського потенціалу – опитувальник 15FQ+

Опитувальник 15FQ+ (Fifteen Factor Questionnaire Plus) – це професійно-особистісний опитувальник, в основі якого – модель 16-ти особистісних чинників, розроблена R. Cattle. Опитувальник 15FQ+ – це оцінка особистості та її індивідуальних відмінностей.

Індивідуальні характеристики:

- Взаємодія з іншими (інтроверт, екстраверт).
- Вирішення проблем (консервативність, новаторство).
- Емоційна сфера (емоційна стійкість, критичність).
- Командні ролі (координатор, мотиватор).
- Стиль керівництва (директивний, делегуючий).
- Кар'єрна орієнтація (соціальна, управлінська)¹⁷.

17

Опитувальник 15FQ+. – URL:
<http://hrt.com.ua/otsenka-predpochtitelnogo-stilya-povedeniya/>

3. Запропонуйте шляхи мінімізації негативного впливу традиційного викладання та посилення позитивного відповідно до різних підходів викладання.

Традиційне викладання	Шляхи мінімізації негативного впливу

Список рекомендованих джерел

1. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / за ред. В. Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 5–17 с.
2. Chambers Robert. Participatory Workshops: A Sourcebook of 21 Sets of Ideas&Activities, Earthscan. 2002. – URL: www.open2study.com
3. TEACHING-CENTERED versus LEARNING-CENTERED instruction. – URL: http://www.psychology.sunysb.edu/hwaters-/psy327/slide%20sets/327Set12a_TeacherInstruct.pdf

Тема 2. Методи студентоцентрованого навчання та викладання

18

Edwards, R. Meeting individual learner needs: power, subject, subjection. In C. Paechter, M. Preedy, D. Scott, and J. Soler (Eds.) // Knowledge, Power and Learning. London: SAGE, 2001. – P. 123–145.

19

The European Students Union. – URL: <http://www.esu-online.org>

20

The European Students Union. – URL: <http://www.esu-online.org>

21

Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique. – URL: http://media.ehea.info/file/2009_Leuven_Louvain-la-Neuve/06/1/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009_595061.pdf

22

Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG), 2015.

Теоретичний матеріал

Розкажи мені і я забуду. Покажи мені і я запам'ятаю. Дозволь мені зробити і я зрозумію.

Конфуцій

Поняття студентоцентрованого навчання зародилося у західній педагогіці і асоціюється з діяльністю та дослідженнями Найвард та Девей.

Важливим поштовхом до зміни парадигми в освіті та розвитку студентоцентрованого навчання стали дослідження Карл Роджерс. Як основоположник клієнтоцентрованого консультування він вперше запровадив студентоцентрований підхід у дидактику вищої освіти.

Edwards зазначає, що цінність студентоцентрованого навчання полягає у тому, що воно ставить студента у центр навчального процесу, задовольняє його потреби, дає змогу вивчати те, що йому потрібно у спосіб, який підходить саме йому. Зайві витрати людського та освітнього ресурсу скорочуються, оскільки студенту вже не потрібно вивчати те, що він уже знає або вміє робити, або що його не цікавить¹⁸.

Європейський союз студентів (ESU, 2010) трактує студентоцентроване навчання як підхід, що характеризується інноваційними методами викладання, спрямованими на поліпшення навчання у процесі взаємодії викладачів і студентів, і вбачає у студентах важливих активних учасників їхнього власного навчання, формування переносних навичок, для прикладу, вирішення проблеми, критичне та рефлексивне мислення¹⁹.

З 1968 року студенти в Європі закликають до нових методів викладання та навчання²⁰. Поняття студентоцентрованого навчання було вперше запроваджено на Львівському Комюніке 2009 року, в якому зазначалося, що студентоцентроване навчання допоможе студентам розвинути компетентності і бути конкурентоспроможними на ринку праці²¹.

Студентоцентроване навчання та викладання широко застосовує методи викладання, які переміщують увагу від викладача до студента, підтримує відчуття автономності у того, хто навчається, водночас забезпечуючи йому відповідний супровід і підтримку з боку викладача²².

У рамках проекту Тьюнінг проаналізовано широкий спектр **методів викладання**. Серед методів викладання домінують лекції, а також виділено:

- Семінари (викладання невеликими групами).
- Консультації.
- Наукові семінари.
- Практикуми та практичні заняття в групі.
- Заняття з розв'язання проблем.
- Лабораторні заняття.
- Стажування / практика.
- Онлайнове / дистанційне / електронне навчання.

Є можливість отримати додаткове уявлення про те, які методи викладання застосовуються, для цього необхідно проаналізувати навчальну роботу, яку студент повинен виконати. Окрім відвідування лекцій та читання книг, під час дослідження проекту Тюнінг зафіксували такі види робіт та **методи навчання**:

- Пошук відповідних матеріалів у бібліотеці та он-лайн.
- Складання резюме прочитаних матеріалів.
- Навчання постановці проблем, а також вирішенню проблем, поставлених лектором.
- Проведення досліджень, написання статей, звітів, письмових робіт.
- Групова робота над проектом, проблемою.
- Конструктивна критика інших, урахування критичних зауважень з боку колег.
- Керівництво групою або активна участь у груповій роботі.
- Уміння критикувати свою роботу²³.

Вибір методів навчання тісно пов'язаний із відповідними методами викладання.

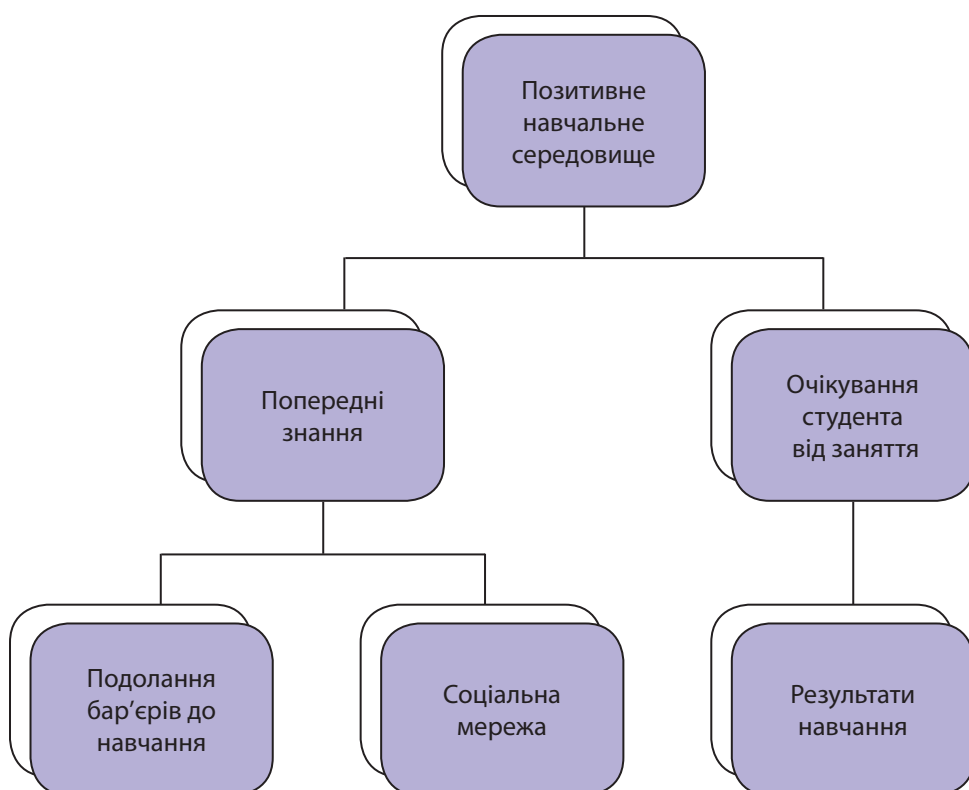


Рис. 2. Потреби студентів під час навчання

Важливо	Збільшення кількості студентів та їхніх запитів щодо результатів навчання ставить під загрозу традиційні методи викладання, що призводить до появи нових методів залучення студентів до навчання, серед яких групове навчання, метод вирішення проблем, методи студентоцентрованого викладання.
----------------	---

23

Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.

24

Yerevan Communiqué: EHEA Ministerial Conference, 2015. – URL: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/5_2015/112705.pdf

25

Teaching Adult Learners. – URL: <http://www.open2study.com>

Студентоцентроване навчання, викладання та оцінювання (Єреванське Комюніке, 2015 р.)²⁴

- Повага та врахування різноманітності студентів та їхніх потреб, уможливлення гнучких навчальних траєкторій.
- Урахування та використання різних способів надання освітніх послуг.
- Гнучке використання різноманітних педагогічних методів.
- Регулярне оцінювання та корекція способів надання освітніх послуг і педагогічних методів.
- Заохочення відчуття автономності у того, хто навчається, із забезпеченням відповідного супроводу та підтримки з боку викладача.
- Сприяння взаємній повазі у відносинах «студент – викладач».
- Наявність належних процедур для розгляду скарг студентів.

Методи студентоцентрованого навчання та викладання	Методи студентоцентрованого викладання зміщують свою увагу від викладача до студента. Дані методи включають прийоми активного навчання, під час яких студенти вирішують проблеми, відповідають на запитання, обговорюють та висловлюють свою точку зору під час занять. До методів студентоцентрованого викладання також належать прийоми роботи в групі.
---	---

Таблиця 4

Методи студентоцентрованого навчання та викладання

Назва методу викладання	Опис методу викладання
Завершальні папірці (one minute papers)	За 10–15 хв до закінчення заняття запитати студентів, що цікавого та важливого вони сьогодні вивчили, про що хотіли б дізнатися більше, що було незрозумілим протягом заняття? Студенти на папірцях відповідають на поставлені запитання і передають їх викладачу
Резюме відповіді іншого студента (student summary of another's answer)	Після того, як один студент дав відповідь на запитання, інший студент підсумовує сказане, додаючи своє власне критичне ставлення до відповіді та до предмета
Побудова проблеми (stage setting)²⁵	Перед тим як розпочати заняття, студентам відводиться 5 хв для написання всього того, що вони знають із даного предмета, їхні припущення та сприйняття даної теми. Потім проводиться обговорення, з якого викладач скеровує виклад матеріалу і початок заняття
Візія майбутнього (visioning and futuring)	Реальне застосування матеріалу. Потребує 10–15 хв від студента, щоб спрогнозувати, як дана тема матеріалу буде розвиватися або зміниться для майбутнього покоління через 10–20 років

Продовження табл. 4

Назва методу викладання	Опис методу викладання
Сократів діалог	У його основі – метод Сократа, який формує вміння грамотно ставити запитання, спрямовувати діалог, скласти його алгоритм, передбачати можливі варіанти відповідей і заздалегідь готувати варіанти наступних ланцюжків запитань. Метод стимулює творче (аналітичне та синтетичне) мислення, самостійний пошук відповідей, навчає логічно вибудовувати ланцюг запитань, які наближають до остаточної відповіді
Проблемно-пошуковий метод	<p>Передбачає проблемний виклад матеріалу, вправи проблемно-пошукового характеру, створення певної проблемної ситуації, організації колективного пошуку оптимального варіанта розв'язання проблеми, наприклад шляхом обговорення, «ініціативних» дій учасників тощо.</p> <p>На відміну від традиційних методів, що здебільшого зорієнтовані на репродукцію та закріплення знань, ці методики вимагають від студентів не простого відтворення інформації, а творчості, оскільки містять у своїх умовах елемент незнаного, невідомого</p>
Мозковий штурм (brainstorming)	Це метод організації спільної групової та творчої роботи в аудиторії з метою підвищити розумову активність учасників і знайти плідні ідеї, конструктивні рішення, розв'язання складних проблем або нестандартних ситуацій. Його доцільно застосовувати на початку розв'язання проблеми або якщо цей процес зайшов у глухий кут. Проблема формулюється у формі запитання. На першому етапі учасники генерують свої ідеї та пропозиції. На другому етапі відбувається активне обговорення, здійснюється класифікація та відбір найбільш перспективних пропозицій
Подумай – Розкажи другу – Поділись з усіма (Think, Pair, Share)	Студенти думають над відповіддю на запитання, поставлене викладачем, обговорюють його з другом, потім хтось один презентує обговорену відповідь викладачу
Зображення ідей (Concept Maps)	Студенти створюють візуальне зображення, яке визначає та показує зв'язки серед різноманітних ідей, які відносяться до конкретної теми або ідеї
Метод креативного мислення	Метод, який розвиває креативне мислення, породжує багато ідей та нестандартний підхід до вирішення проблеми. Включає такі вправи, як словесні асоціації, аналогія, припущення, просіювання та оцінювання ідей
Метод коучингових груп	Розвинути навички коучингу, отримуючи негайний зворотний зв'язок про свою роботу. Коуч і студент беруть участь у процесі коучингу, а спостерігач спостерігає за взаємодією між сторонами. Кожна людина в тріаді під час процесу навчається з різних перспектив

26

Bologna with student eyes, 2015. – URL: <http://bwse2015.esu-online.org>

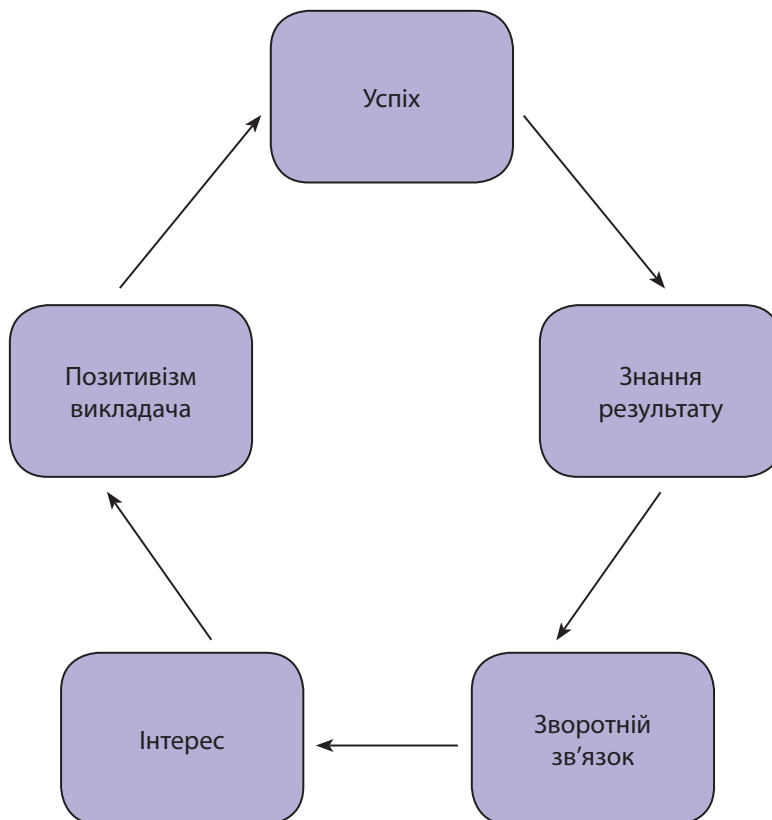


Рис. 3. Елементи активного залучення студентів до навчання

<p>Цікавий факт</p>	<p>За даними європейського опитування студентів щодо оцінювання студентоцентрованого навчання (2015 р.), незважаючи на нові тренди та зміну парадигми навчання, методи викладання майже не змінилися. Переважають традиційні методи (100 % відповідь опитуваних), семінари та проекти (69 %). Лише 1 із 5 опитуваних студентів відповів, що на заняттях відбуваються обговорення, залучення до групової роботи, консультування²⁶.</p>
----------------------------	--

Список рекомендованих джерел

1. Center for Teaching Excellence, VCU. Accessed on July 14, 2011. – URL: http://www.vcu.edu/cte/resources/active_learning.htm
2. Ericksen, SC 1974, Motivation for learning – A guide for the teacher of the young adult, USA, The University of Michigan Press.
3. *Felder R. M. & Brent R.* Understanding student differences // Journal of Engineering Education, 2005. – 94 (1). – PP. 57–72.
4. Teaching Adult Learners. – URL: <http://www.open2study.com>

Тема 3. Методи побудови роботи в групі

Теоретичний матеріал

*Якщо ти йдеш один – ти йдеш швидко,
якщо ти йдеш із кимось – ти підеш далеко.*
Китайська мудрість

У попередньому модулі були розглянуті студентоцентровані методи залучення студентів до навчання. У даному модулі ми зосередимо увагу на методах побудови роботи в групі для того, щоб змусити студентів ефективно працювати разом. Проте, щоб студенти ефективно працювали в групі недостатньо розділити студентів на групи, дати їм завдання для обговорення чи роздумів, а потім викликати одного з групи доповідати. Щоб поліпшити процес співпраці між студентами, ми звернемося до методів побудови роботи в групі.

Таблиця 5

Рівень засвоєння матеріалу залежно від використання різних видів діяльності за Глассером²⁷

Вид діяльності	Рівень засвоєння матеріалу у %
Читати	10
Слухати	20
Робити	30
Дивитися і слухати	50
Обговорювати	70
Набути особистого досвіду	80
Навчати інших	95

Важливо, щоб студенти працювали разом у групі, використовуючи усі види діяльності (читали, слухали, обговорювали), а потім могли передати інформацію один одному у невеликих групах.

Причини використання методів побудови роботи в групі:

- Це високоефективний метод навчання.
- Дослідження свідчать, що на розвиток розумових здібностей людини впливає соціальна взаємодія.
- Міжособистісні взаємозв'язки – важлива передумова успіху.
- Діалог – ефективний спосіб зрозуміти поведінку суспільства.
- Робота в групі розвиває у студентів здібності до критичного мислення, комунікації та соціальної взаємодії.
- Робота в групі найкраще передає реальні ситуації з життя.

27

Teaching Adult Learners. – URL:
<http://www.open2study.com>

28

Teaching Adult Learners. – URL: <http://www.open2study.com>

29

Spencer Kagan's book, Cooperative Learning. – URL: <http://www.kaganonline.com>

На що звернути увагу, будуючи роботу в групі:

- Навчання соціально побудоване, ми рідко навчаємось в ізоляції.
- Кожен у групі повинен бути відповідальним за своє навчання.
- Найбільш ефективні групи складаються з 2–4 осіб.
- Необхідно продумати, хто з ким працюватиме.
- Потрібно обережно обирати матеріал, не все підходить для групової роботи.
- Групі потрібно спостерігати за тим, як вони функціонують разом.
- Успіх групової роботи залежить від надійного навчального середовища²⁸.

Щоб детальніше розглянути ефективність роботи в групі, звернемося до дослідження братів Джонсон і Джонсон (Роджер і Девід Джонсон) університету Мічиган, які виділяють п'ять основних елементів успішної роботи в групі:

- Взаємодія один з одним (face-to-face interaction) – члени групи з 2–4 осіб сидять обличчям один до одного.
- Персональна відповідальність за навчання (individual accountability) – кожен повинен відповідати за певне завдання в групі.
- Уміння співпрацювати в групі (collaborative skills), до якого входять комунікативні, соціальні уміння та критичне мислення.
- Процес групової роботи та його оцінювання (processing).
- Позитивна взаємозалежність (positive interdependance), наприклад, поділитися книжкою чи комп'ютером.

Брати Джонсони пропонують кілька способів розвинути позитивну взаємозалежність між групою для ефективної співпраці:

- Поставити перед студентами чітку ціль або завдання.
- Розподілити між собою, хто за яке завдання відповідає.
- Ділитися ресурсами.
- Створити корпоративну назву або бренд групи.
- Кожен студент повинен завершити своє завдання, щоб із різних елементів завдання створити одне ціле²⁹.

Таблиця 6

Методи побудови роботи в групі

Назва методу викладання	Опис методу викладання
Метод головоломки	Студент працює індивідуально над однією частиною завдання, потім з іншими студентами, щоб поєднати різні частини завдання в одне ціле і завершити завдання
Метод проведення студентами семінарів, конференцій	Невеликій групі студентів надається можливість провести науковий семінар чи конференцію. Між студентами визначається роль модератора, організатора та учасників конференції. Обирається наукова тематика та готуються виступи з доповідями. Наприкінці ставляться запитання та відбувається обговорення. Розвиваються комунікативні здібності, критичне мислення та здібності групової роботи

Продовження табл. 6

30

Артикуца Н. В. Інноваційні методи викладання дисциплін у вищій юридичній освіті. – НаУКМА. – URL: <http://www.ekmair.ukma.edu.ua/>

Назва методу викладання	Опис методу викладання
Метод роботи в малих групах (від 2–3 до 5–7 осіб) ³⁰	Покликаний формувати навички групової співпраці, конструктивної взаємодії з колегами, адекватного сприйняття дій інших та власної поведінки. Завдання для груп можуть бути однаковими (наприкінці заняття учасники груп під керівництвом викладача порівнюють результати виконання завдання в різних групах, аналізують, оцінюють, визначають найкращий варіант). Визначаються ролі фасилітатора, секретаря та хронометриста
Метод ділової (рольової) гри	Один із найбільш популярних серед студентів видів навчальної роботи, адже побудований на творчості, змагальності, колективній співпраці. Але ефективність цього методу визначається якістю попередньої підготовки викладача і студентів. Основна мета будь-якої ділової гри полягає у створенні ситуації, максимально наближеної до реальної, в якій студент повинен показати свої професійні здібності
Метод інтерв'ю у три етапи	Спонукає студентів ділитися своїми думками, ставити запитання та занотовувати інформацію. Розподіляються три ролі між студентами: той, хто дає інтерв'ю, той, хто бере інтерв'ю, репортер. Потім ролі змінюються. Після всіх інтерв'ю репортери розповідають про зібрану інформацію і відбувається обговорення з усіма учасниками
Placemat	Метод роботи в групі, який поєднує письмову та усну роботу, а також співпрацю усіх студентів. Студенти працюють як індивідуально, так і в групі над поставленим завданням
Метод аналізу команди	Розвиває найвищий рівень інтелекту (аналіз, синтез, оцінка), розширює знання та розуміння проблеми, розвиває здібності критично ставитися до протилежних думок. Метод виконується у п'ять етапів: 1-й етап: попередній огляд матеріалу та його оцінка; 2-й етап: презентація матеріалу; 3-й етап: критична відповідь на презентацію; 4-й етап: оцінка презентації викладачем; 5-й етап: коментарі та оцінка інших груп
Метод академічного протиріччя (academic controversy)	Розвиває найвищий рівень інтелекту (аналіз, синтез, оцінка), розширює знання та розуміння проблеми, розвиває здібності критично ставитися до протилежних думок. Виконується у вісім етапів: 1-й етап: визначення протиріччя; 2-й етап: створення команди; 3-й етап: час на виконання плану; 4-й етап: час на обмін інформацією між групами; 5-й етап: час на протиріччя (rebuttal); 6-й етап: презентація протиріччя; 7-й етап: зміна ролей груп; 8-й етап: обговорення

Практичне завдання

«Використання методів побудови роботи в групі на практиці»

1. Оберіть один із запропонованих методів роботи в групі та спроекуйте заняття із застосуванням даного методу відповідно до своєї дисципліни.

Метод роботи в групі	Спроековане заняття

2. Які із запропонованих методів ви використовуєте на своїх заняттях?
3. Проаналізуйте позитивні та негативні ознаки методу роботи в групі.

Аналіз методу роботи в групі:

Методи роботи в групі	Позитивні ознаки	Негативні ознаки	Шляхи удосконалення

4. Використання методу академічного протиріччя на практиці.

Метод академічного протиріччя (academic controversy):

Імена учасників

Питання, яке потрібно вирішити:

Визначити плюси та мінуси використання методу Placemat

Аргументи за:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Аргументи проти:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Консенсус:

Список використаних джерел

1. *Артикуца Н. В.* Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті. – НаУКМА. – URL: <http://www.ekmair.ukma.edu.ua/>
2. *Bennett & Rolheiser* Beyond Monet The Artful Science of Instructional Intelligence. – URL: <http://teachingwithteachers.com/instructional-intelligence/>
3. *Elliot Aronson* The Jigsaw Classroom. – URL: <http://www.jigsaw.org/>
4. *Yael and Shlomo Sharan* Expanding Cooperative Learning Through Group Investigation. – URL: http://www.ascd.org/ASCD/pdf/journals/ed_lead/el_198912_sharan.pdf
5. Teaching Adult Learners. – URL: <http://www.open2study.com>

Тест

- Яке з даних речень відображає парадигму освіти, орієнтовану на викладача?*
 - Я Вам розкажу, потім Ви вивчите.
 - Я хочу допомогти Вам у такий спосіб, який буде ефективний для Вас і відповідатиме Вашим потребам.
- Ставлення викладача до студентів під час студентоцентрованого викладання. Оберіть зайве.*
 - Висловлювання ідей та ставлення запитань вітається викладачем.
 - Викладачі ставляться до студентів, як до рівних партнерів під час навчання.
 - Викладач орієнтується на правильну відповідь студента.
 - Викладач постійно шукає нові методи викладання для активного залучення студентів до навчання.
- Поведінка студентів під час навчання, яке орієнтоване на викладача. Оберіть зайве.*
 - Студенти очікують, що викладач навчить усього того, що потрібно для складання іспиту або заліку.
 - Пасивно отримує інформацію.
 - Отримує знання та інформацію, не обов'язково розуміючи її.
 - Активно залучений у процес навчання.
- Під час студентоцентрованого викладання студенти час від часу працюють індивідуально, але також співпрацюють разом у невеликих групах під наглядом викладача.*
 - Так.
 - Ні.
- Яке з цих положень відображає студентоцентроване навчання?*
 - Студенти сидять за партами один за одним.
 - Інформація представлена через лекції, книжки та PowerPoint.
 - Відбувається запам'ятовування окремих частин тексту, голих фактів, цифр і формул.
 - Студенти мають доступ до різних ресурсів, включаючи інтернет.
- Лідерство в освіті – це:*
 - Авторитет і влада.
 - Діяльність викладачів та студентів.
 - Розвиток інформаційно-комунікативних технологій.
 - Запити та потреби студентів.
- Основними видами навчальних занять у ВНЗ є:*
 - Лекція.
 - Лабораторні, практичні, семінарські та індивідуальні заняття.
 - Консультація.
 - Усі варіанти.
- Принципи викладання на засадах лідерства. Оберіть зайве.*
 - Процесно-орієнтованість.
 - Міждисциплінарність.
 - Монодисциплінарність.
 - Навчання на основі досліджень.

9. *Результати навчання у студентоцентрованому навчанні...*

- Повинні бути чітко вимірюваними.
- Набуваються студентами поступово.
- Формуються на різних рівнях через різні дисципліни.
- Корелюються з профілем фахівця.

10. *Викладання на засадах лідерства – це новаторська діяльність викладача, спрямована на розвиток особистості студента та розкриття його потенціалу.*

- Так.
- Ні.

11. *Під час студентоцентрованого навчання викладач відіграє роль:*

- Ментора.
- Коучера.
- Викладача.
- Фасилітатора.

12. *Які з факторів впливають на зміну парадигми освіти навчання та викладання?*

- Тенденція до вивчення іноземних мов.
- Глобалізація.
- Гуманітаризація.
- Інтернаціоналізація.

13. *Потреби студентів під час навчання. Оберіть зайве.*

- Позитивне навчальне середовище.
- Подолання бар'єрів у навчанні.
- Ідеальна брехня.
- Результати навчання.

14. *Методи студентоцентрованого навчання та викладання – це методи активного навчання, під час яких студенти вирішують проблеми, відповідають на запитання, обговорюють і висловлюють свою точку зору під час занять. До методів студентоцентрованого викладання також належать методи роботи в групі.*

- Так.
- Ні.

15. *До якого методу викладання відноситься опис «Після того, як студент дав відповідь на запитання, інший студент підсумовує сказане»?*

- Сократів діалог.
- Проблемно-пошуковий метод.
- Зображення ідей.
- Резюме відповіді іншого студента.

16. *Оберіть елементи активного залучення студентів до навчання:*

- Зворотний зв'язок (усний та письмовий).
- Монотонна лекція.
- Сидіння за партами.
- Інтерес.

17. За даними європейського опитування студентів щодо оцінювання студентоцентрованого навчання викладачі проводять семінари та проекти у %:

- 100.
- 69.
- 79.
- 95.

18. Який метод відповідає опису «Студенти створюють візуальне зображення, яке показує зв'язок різноманітних ідей»?

- Зображення ідей.
- Мозковий штурм.
- Візія майбутнього.
- Побудова проблеми.

19. Яке з визначень належить до методу «Подумай – розкажи другу – поділись з усіма»?

- Передбачає проблемний виклад матеріалу, створюючи проблемні ситуації.
- Прогнозування матеріалу через 10–20 років.
- Студенти думають над відповіддю, обговорюють її з партнером, а потім відповідають викладачеві.
- Припущення та знання з даного предмета на початку занять.

20. Який метод найменш ефективний при визначенні потреб студентів у навчанні?

- Щонедільний тест.
- Рефлексія студент – викладач.
- Інтерв'ю серед студентів-колег.
- Тест на розумові здібності студента.

21. Що з перерахованого подібне до карти понять?

- Карта думок.
- Дорожня карта.
- Географічна карта.
- Карта шляху.

22. У рамках проекту Тюнінг проаналізовано такі методи викладання, як лекції, семінари та консультації.

- Так.
- Ні.

23. Яка із тез про метод «Подумай – розкажи другу – поділись з усіма» неправильна?

- Одна і та сама людина постійно відповідає на запитання.
- Породжує відповідальність за завдання.
- Дає час студентам для репетиції своїх відповідей.
- Ефективний метод побудови запитань.

24. Рівень засвоєння матеріалу під час обговорення становить:

- 100 %.
- 30 %.
- 70 %.
- 10 %.

25. *Причини використання методів побудови роботи в групі. Оберіть зайве.*

- Високоєфективний метод навчання.
- Конкурентоспроможний метод.
- Не відображає знання студентів.
- Робота в групі найкраще передає ситуації з життя.

26. *Елементи успішної групової роботи досліджували:*

- Говард Гарднер.
- Спенсер Каган.
- Роджер і Девід Джонсон.
- Бенет і Родхейзер.

27. *Найоптимальніша кількість осіб у групі.*

- 2–3.
- 2–4.
- 2–6.
- 2–8.

28. *Елементи успішної роботи в групі. Оберіть зайве.*

- Персональна відповідальність за навчання.
- Можливість невиконання завдання.
- Уміння співпрацювати в групі.
- Позитивна взаємозалежність.

29. *Який із даних методів найбільше розвиває конкурентні та змагальні якості студента?*

- Інтерв'ю у три етапи.
- Метод ділової (рольової) гри.
- Метод розміщення на місцях (placemat).
- Метод академічного протиріччя.

30. *Що потрібно зробити, щоб розвинути позитивну взаємозалежність у групі?*

- Ділитися ресурсами.
- Створити бренд групи.
- Розподілити, хто за яке завдання відповідає.
- Усі варіанти.

31. *До якого методу відноситься опис «Студент працює над частиною завдання самостійно, потім – з іншими членами групи, щоб створити ціле завдання»?*

- Метод розміщення на місцях (placemat).
- Метод головоломки.
- Метод аналізу команд.
- Метод роботи в малих групах.

32. *Однією з переваг методу розміщення на місцях є те, що студенти працюють автономно.*

- Так.
- Ні.

33. *Що з перерахованого не відноситься до здібностей роботи в групі?*

- Запам'ятовування.
- Рівне право голосу.
- Творче вирішення проблем.
- Слухання один одного.

34. *Що є важливим елементом успішної роботи в групі?*

- Взаємодія один на один.
- Індивідуальна відповідальність.
- Рефлексія групи.
- Усі варіанти.

35. *Групова робота, яка погано структурована, один із найменш ефективних підходів у викладанні на засадах лідерства.*

- Так.
- Ні.

36. *У якій ситуації викладацько-центрований підхід буде більш сприятливим для навчання, ніж студентоцентрований підхід?*

- Коли результати навчання групи важливіші, ніж індивідуальні результати.
- У ситуації, коли студенти не мають попередніх знань або досвіду з даної теми.
- У ситуації, коли для викладача важливо контролювати студентів.
- Коли доречно дозволити студентам експериментувати зі своїм навчанням та створювати нові ідеї.

37. *Поверхневий підхід у викладанні включає в себе. Оберіть зайве.*

- Інтерес і додаткові знання з дисципліни.
- Велика кількість матеріалу у навчанні.
- Відсутність автономії у навчанні.
- Відсутність інтересу та додаткових знань із предмета.

38. *У якому Комюніке було вперше згадано про студентоцентроване навчання та викладання?*

- Бухарестське Комюніке (2012 р.).
- Львовенське Комюніке (2009 р.).
- Єреванське Комюніке (2015 р.).

39. *Що можна віднести до характеристик викладання на засадах лідерства?*

- Активне залучення студентів у дослідницьку роботу.
- Інтерактивне навчання зі студентоцентрованими методами викладання.
- Чітка відстань між викладачем і студентом.
- Міждисциплінарні програми і проекти.

40. *Профіль сучасного викладача-лідера складається зі сфери діяльності, основних знань та професійних цінностей?*

- Так.
- Ні.

Навчальне видання

Паламарчук Ольга

**Викладання в університеті
на засадах лідерства**

Навчальний посібник

Літературний редактор *І. Трохлеб*
Комп'ютерне верстання *Н. Карякіної*

Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 4,65. Наклад 300 пр. Зам. 510

ДП «НВЦ «Пріоритети»
01014, м. Київ, вул. Петра Болбочана, 8, корп. 6
тел./факс: 254-51-51

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №3862 від 18.08.2010



Tempus



Education for
Leadership,
Intelligence and Talent
Encouraging

